

Vastuullisuus Finna-palveluissa

Susanna Eklund, Kansalliskirjasto 2024

- Finnan vastuullisuustyön tavoite
- Olennaisuusarvioinnilla asian ytimeen
- Finnan vastuullisuustyön pääteemat
- Mitä käyttäjät toivovat Finnan kestävyys- ja vastuullisuustyöltä?
  - Finnan käyttäjäkyselyn 2023 avovastausten tuloksia

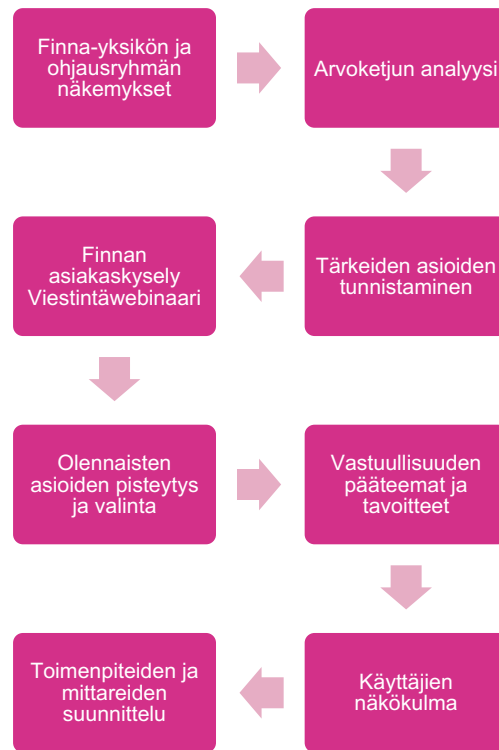
- Haluamme kehittää sekä omasta että aineistojen tarjoajien ja käyttäjien näkökulmasta tärkeäksi koettuja asioita ja viestiä niiden etenemisestä.
- Haluamme viedä Kansalliskirjaston kestävyysohjelman toteutusta eteenpäin Finnan osalta.
- Kenelle teemme?
  - Finnan käyttäjille, yhteiskunnalle ja aineistoja tarjoaville organisaatioille

Vastuullisuustyössä ja -raportoinnissa tulee keskittyä olennaisiin teemoihin.

Finnan vastuullisuustyön pääteemat muodostettiin yhteistyössä Finnaan kuuluvien organisaatioiden ja muiden sidosryhmien kanssa 2021-2022 ja käyttäjien toiveita konkreettisiksi kehittämistoimenpiteiksi selvitettiin 2023.

Seuraavaksi tarkennamme ja suunnittelemme konkreettisia toimenpiteitä ja mittareita ja edistämme niitä osana Finnan jatkuvaa kehittämistä.

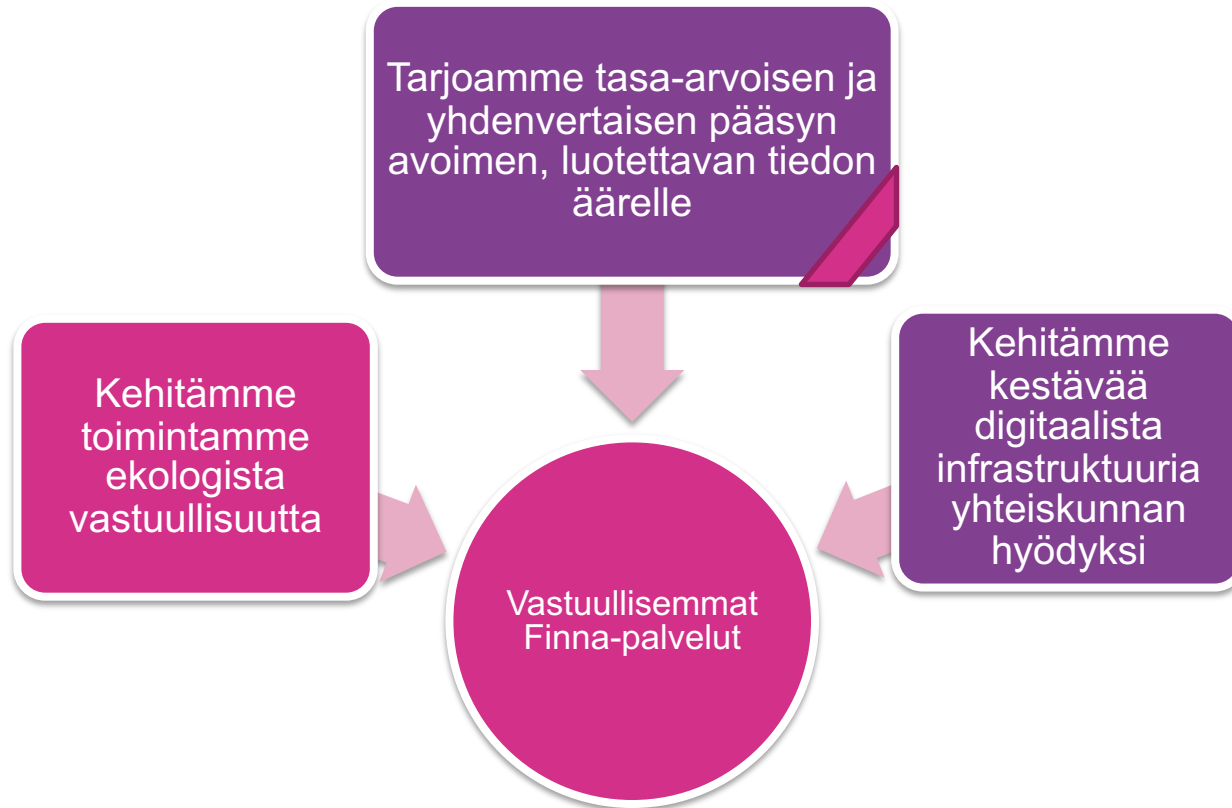

FINNA

Finnan vastuullisuustyön pääteemat

Finnan vastuullisuustyön 3 pääteemaa

Finna tukee YK:n kestävän kehityksen tavoitteita

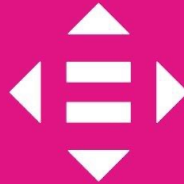
4 HYVÄ KOULUTUS

9 KESTÄVÄÄ TEOLLISUUTTA, INNOVAATIOITA JA INFRASTRUKTUUREJA

10 ERIARVOISUUDEN VÄHENTÄMINEN

16 RAUHA, OIKEUDENMUKAISUUS JA HYVÄ HALLINTO

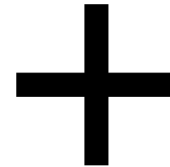
17 YHTEISTYÖ JA KUMPPANUUS

12 VASTUULLISTA KULUTTAMISTA

13 ILMASTOTEKOJA

4 HYVÄ KOULUTUS

10 ERIARVOISUUDEN VÄHENTÄMINEN

17 YHTEISTYÖ JA KUMPPANUUS

12 VASTUULLISTA KULUTTAMISTA

Tarjoamme tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen pääsyn avoimen, luotettavan tiedon äärelle

Kansalliskirjaston tavoitteet: Vahvistamme rooliamme yhteiskunnallisten vastakohtien loiventajana; yhdenvertainen tiedonsaanti, tiedon avoimuus

Aikaväli

Vastuutaho

Aineistojen yhteentoimivuus ja löytyvyys

Tarkastellaan vuosittain

Finna & organisaatiot

Aineiston avoin saatavuus

Tarkastellaan vuosittain

Finna & organisaatiot

Saavutettava verkkopalvelu

Tarkastellaan vuosittain

Finna

Monikielinen verkkopalvelu ja asiakaspalvelu

2022-26

Finna

Aineistojen yhteiskunnallisen kattavuus ja tasapuolinen esiin nostaminen (myös viestinnässä)

2023-2030

Finna & organisaatiot

Aineistojen käyttöön liittyvät eettiset näkökulmat

2023-2030

Finna & organisaatiot

- Aineistojen eettisen käytön pelisäännöt yhteistyössä sidosryhmien kanssa
  - (Tarvittaessa Finnaan tuki eettistä käyttöä ohjaavalle merkintäsystemille, esim. Traditional Knowledge Label)
- Teeman tunnettuus käyttäjillä parantuu

9 KESTÄVÄÄ
TEOLLISUUTTA,
INNOVAATIOITA JA
INFRASTRUKTUUREJA

Kehitämme kestävästä digitaalista infrastruktuuria yhteiskunnan hyödyksi

Kansalliskirjaston tavoite: Tuotamme palvelut kestävästi

Kehitämme laadukasta, luotettavaa, turvallista ja käyttäjälähtöistä digitaalista asiakaskokemusta

- Vastuullisuus käyttäjien datan käytössä

Aikaväli

Tarkastellaan vuosittain

Vastuutaho

Finna

Pidämme huolta keskeisen infrastruktuurin resilienssistä ja turvallisuudesta

- Esim. turvallisuuskulttuurin kehittäminen

Tarkastellaan vuosittain

Finna

13 ILMASTOTEKOJA

12 VASTUULLISTA KULUTTAMISTA

Kehitämme toimintamme ekologista vastuullisuutta

Kansalliskirjaston tavoitteet: Tuotamme palvelut kestävästi; Hiilineutraalius 2030, ekologisuus kriteerinä toiminnassa

Aikaväli

Vastuutaho

Palvelun tuottaminen

2023-2025

Finna

- Läpinäkyvyys:
  - Tavoitteena laskea tai valistuneesti arvioida palvelun tuottamisen päästöt
  - Finnan käyttöliittymästä löytyy tietoa palvelun tuottamisen päästöistä
- Päästöjen pienentäminen
  - Green ICT ja Sustainable Web Design -osaamisen kehittäminen
  - Muita tavoitteita sen mukaan, mitkä muodostuvat suurimmiksi päästölähteiksi ja mistä voimme vähentää

Palvelun käyttö

2025-2030

Finna

- Läpinäkyvyys
  - Finnan käyttöliittymästä löytyy tietoa palvelun käytön päästöistä
- Pienentäminen
  - osaamisen kehittäminen
- Vastuullinen digitaalinen kuluttaminen
  - Vastuullisen digitaalisen kuluttamisen näkökulmaa tuodaan esiin viestinnällisesti
  - Teeman tunnettuus käyttäjillä parantuu

Mitä käyttäjät toivovat?

Finnan käyttäjäkyselyn 2023 yhteydessä selvitimme loppukäyttäjiemme näkemyksiä siitä, miten tiettyjä Finnan vastuullisuustyön teemoja tulisi kehittää.

Vastaajat ottivat kantaa

- esteettömyyteen
- ilmastopäästöjen vähentämiseen
- monikielisyyteen
- vähemmistöjä koskevan aineiston lisäämiseen
- aineistojen eettiseen käyttöön

Vastaukset tarjosivat monipuolisia näkökulmia ja ehdotuksia kehittämistyön tueksi.

Kysyimme käyttäjiltä:

1) Kuinka tärkeinä he pitävät Finnassa (asteikolla 1–5)

- Palvelun tuottamisen ja sen käytön ilmastopäästöjen minimoimista
- Tietoa palvelun tuottamisen ja sen käytön ilmastopäästöistä
- Monikielisyyden kehittämistä edelleen
- Esteettömyystoimintojen kehittämistä
- Vähemmistöryhmiä koskevien aineistojen lisäämistä
- Ohjeita aineistojen eettiseen käyttöön

2) Miten näitä asioita tulisi kehittää konkreettisesti (avovastaus)

Vastausten analysoinnissa keskityttiin Finnaa koskeviin ehdotuksiin.

Raportit kaikista käyttäjäkyselyn tuloksista löytyvät [Finnan asiakaswikistä](#)

Koko kyselyn tunnusluvut

- Vastaajia 36327

Vastaajia eri Finna-näkymistä

- Finna.fi 1907 (5%)
- Arkistojen näkymät 601 (2%)
- Erikoiskirjastojen näkymät 178 (1%)
- Korkeakoulukirjastojen näkymät 5679 (16%)
- Museoiden näkymät 427 (1%)
- Yleisten kirjastojen näkymät 27329 (75%)
- Muut näkymät 207 (1%)

Vastauskielinä

- Suomi (34865)
- Ruotsi (1021)
- Englanti (441)

Vastuullisuuskysymysten tunnusluvut

- Kvantitatiivisia vastauksia 36327
- Avovastauksia 7144

FINNA

Tulokset

FINNA

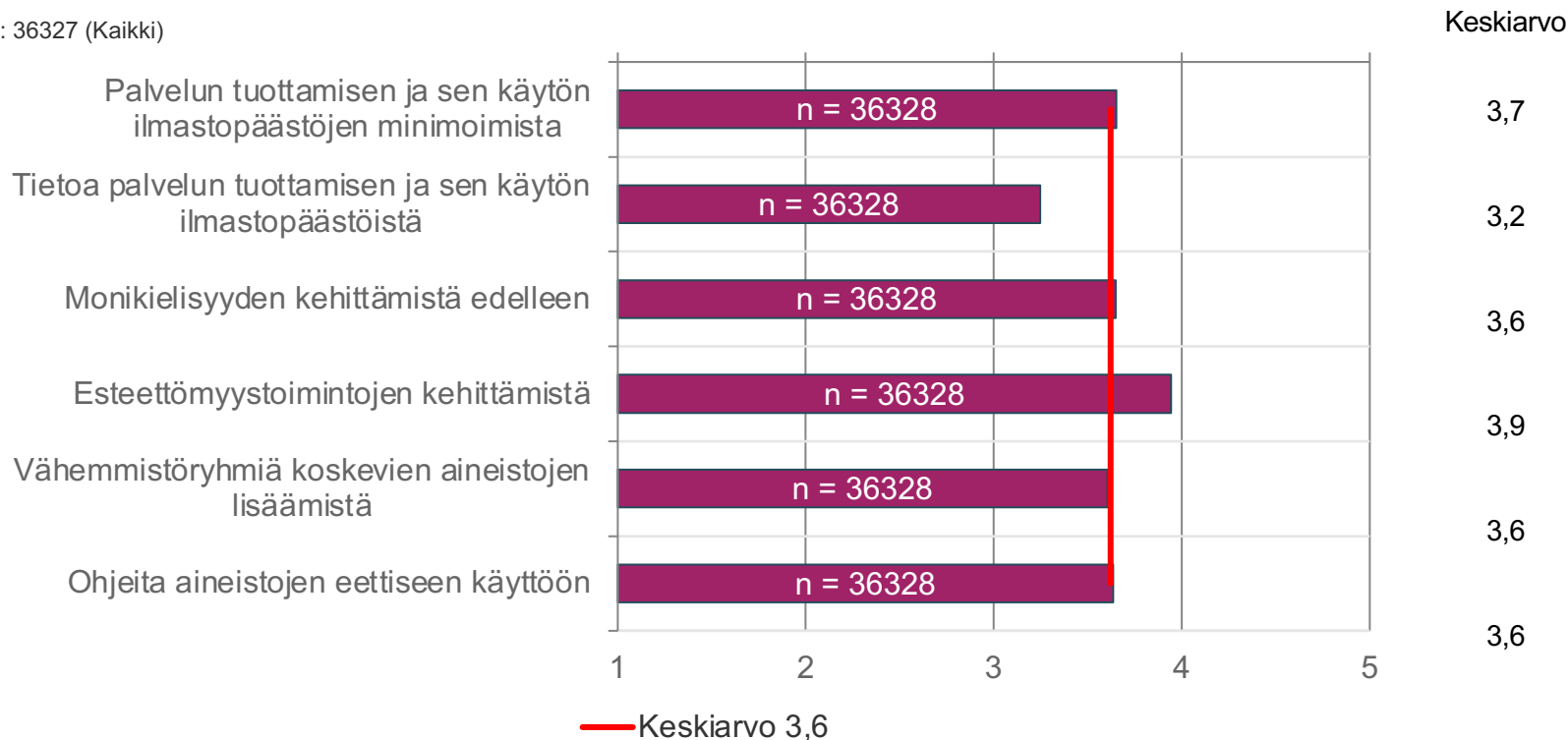
Kysymys 1

Finnan käyttäjäkysely 2023: tuloksia 1/2

Kuinka tärkeänä pidät Finna-palveluissa: (asteikko 1 ei tärkeää - 5 erittäin tärkeää)

Vastaaajien määrä: 36327 (Kaikki)

Miten Finna.fi (n= 1907) eroaa kaikista vastauksista?

- Esteettömyystoiminnot sama, eli 1. sija
- Ohjeet aineistojen eettiseen käyttöön toisella sijalla (eroaa kaikista vastauksista)

Miten suomenkielisten ja muunkielisten vastaukset eroavat toisistaan?

- Suomeksi vastanneilla (n=34 865) tärkeimmiksi nousivat esteettömyystoimintojen kehittäminen (3,9) ja palvelun päästöjen minimoiminen (3,7)
- Ruotsiksi ja englanniksi (n=1462) vastanneilla esteettömyystoimintojen ja monikielisyyden kehittäminen olivat tärkeimmät (molemmat 4,2)

Olennaisia huomioita:

- Suurin määrä vastaajista yleisistä kirjastoista (n=27329)
- AMK: monikielisyyden kehittäminen selvä 1. sija (4,8)
- Museoalan työntekijät: Aineistojen eettinen käyttö 1. sijalla (4,4)
- Itselle ajanvietettä etsivät (n=22563): palvelun päästöjen minimoiminen 2. sijalla

FINNA

Kysymys 2 (avovastaukset)

- Moni vastaaja ei ollut ajatellut asiaa, mutta piti näiden teemojen kehittämistä tärkeänä.
- Moni oli tyytyväinen nykytilaan tai nykyiseen kehittämistapaan
- Monet toivoivat
  - Vastuullisuuden kehittämistä todellisista tarpeista lähtien, ei imagon kohotuksena
    - Konkreettisia toimia osaksi normaaleja prosesseja
    - Käyttäjien ja asianosaisten osallistamista kehittämiseen
    - Monimuotoisuuden huomioimista henkilöstön rekrytoinnissa
  - Läpinäkyvyyttä & selkeää viestintää; viestintä korostui vastauksissa

“Vastuullisuus ja ilmastopäästöjen minimointi on myös tärkeää mutta vielä tärkeämpää on turvata tiedon vapaa saatavuus.”

- Myös kriittisiä näkökulmia nostettiin esiin
  - Finnan 'ytimeen' eli luotettavan tiedon ja hakupalvelun tarjoamiseen keskittyminen olennaisempaa kuin kysytyjen vastuullisuusteemojen kehittäminen
  - Osa koki kysymykset vaikeiksi ymmärtää
    - Etenkin aineistojen eettinen käyttö yleisten verkkokirjastojen kontekstissa hämmensi
  - Osa koki kysymykset turhina, ohjailevina tai poliittisesti värittyneinä
    - Palvelun kuuluu olla neutraali, eikä kantaa ottava
  - ”Ei kosketa minua”

Analysoitujen ehdotusten määrä näkymäryhmittäin

Arkistot:
76 ehdotusta

Erikoiskirjastot:
24 ehdotusta

Finna.fi:
287 ehdotusta

Korkeakoulukirjastot:
788 ehdotusta

Museot:
63 ehdotusta

Yleiset kirjastot:
2532 ehdotusta

Temaattiset,
seudulliset yms.
yhteisnäkmät:
27 ehdotusta

- Hienovaraista, ei informaatioähkyyä lisäävää
- Rehellistä asioista kertomista, myös haasteet näkyviksi
- Konkreettisista teoista kertomista
  - Enemmän tekoja, vähemmän puhetta
- Selko- ja monikielisyttä myös viestintään
  - Helppotajuisuutta abstrakteihin asioihin, esim. ohjeistuksessa käymällä läpi erityyppisiä esimerkkitapauksia ja tilanteita
- Selkeää vastuullisuusohjelmaa
- Näkyviä standardoituja mittareita vastuullisuuden edistämisestä

“Kaipaisin tiiviitä, mutta informatiivisia selkeitä lukemia ja avainkäsitteitä vastuullisuuden ja ympäristönäkökohtien toteutumisessa palvelun tuotannossa.”

- Ohjeita ja lisää tietoa niille, jotka sitä haluavat
  - Videoita
  - Palvelun etusivulle infolaatikoita
  - Helppoja, lyhyitä ohjeita
  - Koulutuksia, webinaareja
  - Käyttöliittymäohjeita
  - Uutiskirjeitä
  - Vastuullisuudelle oma sisältösivu Finnaan, myös turvallisuus kiinnostaa
  - Eettisen käytön 'sertifikaatti'

FINNA

Päästöt ja ympäristö

- Palvelusta kevyempi
  - Informaatioarkkitehtuurin, koodin, käyttöliittymäelementtien, kuvien arviointi tehokkuuden ja tarpeellisuuden näkökulmasta
  - Ilmastoystävällinen koodaaminen; ohjelmointikielissä eroja resurssien käytössä
- Aineistojen liikuttelun optimointi
- Palvelinten käyttämä sähkö päästöttömäksi
- Keskitytään eniten käytettyjen palvelujen ja toimintojen optimoimiseen
- Läpinäkyvyys tärkeää
- Palvelun (myös infran) tuottaminen kotimaisilla toimijoilla
- Mahdollinen päästökompensaatio näkyviin
- Valinnoissa huomioitava laitteiden elinkaaren aikaiset ympäristövaikutukset
- Vältetään palvelun tuottajien turhaa matkustamista

“Olisi mielenkiintoista, jos Finna toisi esiin ilmastopäästöjään, sillä kovin moni saman tahon toimija ei näitä ilmoita.”

- Päästöjen vähentäminen ei saa vaikuttaa palvelun houkuttelevuuteen
- Tietoa käyttäjälle
  - Miten palvelun dataa säilytetään tai siirretään
  - Mitä energiaa palvelu käyttää
  - Miten omilla toimilla digitaalisessa ympäristössä voi vähentää päästöjä. Käyttäjän toimintojen päästöt näkyviksi käyttöliittymään, esim.
    - Kuinka paljon haku tuottaa päästöjä
    - Paljonko käyttäjän toiminta säästi päästöjä
      - Mikä vaikutus kirjan hankinta- tai lainatavalla (fyysinen kirja oma kirjasto/ seutulaina/ lukusalilaina, e-kirja) on lukemisen päästöihin? Kannattaako suosia e-kirjaa vai ajaa autolla kirjastoon? Kannattaako lainata kirjastosta vai ostaa omaksi?
      - Kannattaako lainakuitti ottaa sähköpostiin tulosteen sijaan?
- Kannustamalla positiivisen kautta
  - *Psst. Hyvä valinta! / Tiesitkö, että valitsit juuri... / Haluaisitko mieluummin...*
- Ei striimauspalveluita Finnaan

“Ilmastopäästöjen määrää ja merkitystä on todella vaikeaa käyttäjänä hahmottaa ja kontrolloida, eli tätä asiaa voisi kehittää esim. laittamalla toiminto/mittari, jonka avulla voi seurata oman hakunsa tms. ilmastovaikutuksia.”

- Etusivulle/käyttöliittymään tietoa
  - Miten palvelun käyttämä sähkö on tuotettu?
  - Miten päästöjä minimoidaan?
  - Laskuri ilmastovaikutuksista (oma käyttö, kaikki käyttö, toimenpiteiden vaikutukset)
    - Vrt. VR:n verkkosivuilla tieto vuoden junamatkustamisen päästöistä ja säästöstä
  - Viikoittain tai kuukausittain päivittyvä data palvelun päästöistä
  - Vinkit, miten kirjaston palveluja käyttäessä voi omalta osaltaan vaikuttaa ilmastoasioihin
  - Päästöseloste Tietoa-valikkoon
  - Ilmastoraportit

"Genom att låna på nätet sparade du x-% i klimatavtryck".

"Hakusi tuotti XX kiloa CO2 ekv tällä kertaa."

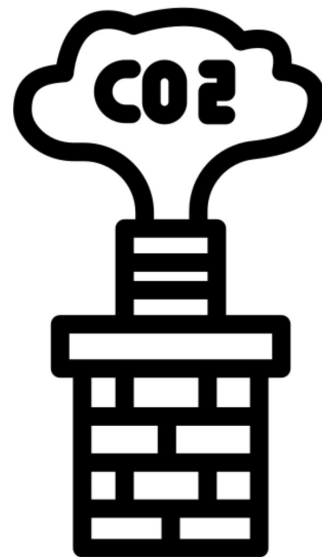
"Tänä vuonna palvelun käyttäminen ja ylläpitäminen on vaikuttanut ilmastoon tuottaen..."

"Yksi haku vastaa päästöiltään xxx"

"Hakemalla *näin* säästät koneita ja samalla ilmasto."

- Tutkimus
  - Päästöjen selvittäminen asiantuntijavoimin
  - Tutkimuksiin osallistuminen
- Tiedon saatavuus käyttäjille
  - Lisäämällä tieteellisiä e-aineistoja
  - Helppo pääsy aineistoihin kannustaa tiedon äärelle
- Ilmastoa koskevat hyödyt ja kehitystarpeet paremmin esiin

Esteettömyys/saavutettavuus

Finnan käyttäjäkyselyn suomenkielisille vastaajille esteettömyystoimintojen kehittäminen oli tärkeintä (Jacksen et al. 2023). Tämä näkyi myös avovastauksissa. Monet kriittisistäkin vastaajista pitivät esteettömyyteen panostamista tärkeänä.

- Ruotsiksi tai englanniksi vastanneille monikielisyyden kehittäminen edelleen oli yhtä tärkeää kuin esteettömyystoimintojen kehittäminen (Eklund 2023:16).
- Monikielisuus nähtiin toisaalta myös osana esteettömyyden edistämisenä.

Avovastauksissa tuli ehdotuksia sekä erilaisista esteettömyystoiminnoista että viestinnän kehittämisestä (selkokieli).

“Olen jo niin kiitollinen, että verkkosivu on saavutettava näkövammaisille!”

Moni vastaajista piti tärkeänä osallistaa kehittämistyöhön jo suunnitteluvaiheessa ihmiset, jotka esteettömyydestä hyötyvät:

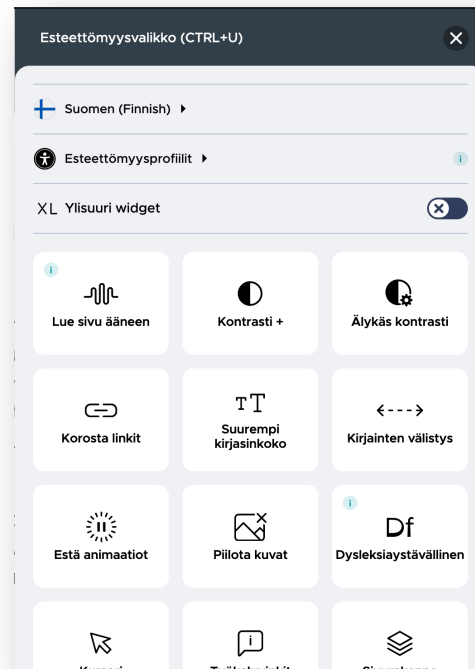
- Ikäryhmät: lapset, nuoret, seniorit
- Vammaiset (kuulo-, näkö-, liikunta-, jne.)
- Aistirajoitteiset, esim. ikänäkö, heikentynyt kuulo, värisokeus
- Heikentyneestä koordinaatiosta kärsivät, esim. käsien vapina
- Luki- ja keskittymishäiriöiset, autismin kirjo
- Mielen terveystoutajat
- Tilapäisistä rajoitteista kärsivät (esim. kuivasilmäisyys/päänsärky pitkäkestoisen ruutuajan jälkeen)
- Vieraskieliset
- Audiitiiviset oppijat

”...autismin kirjolla olevat tarvitsevat selkeät ja tarkat ohjeet käyttöön. Autismiliiton kanssa yhteistyö suotavaa.”

Käyttäjille mahdollisuus mukauttaa käyttöliittymää/aineistoa itselleen sopivaksi

- Ääneen luku
  - ”Esim. text-to-speech toiminto kirjojen lukemiseen olisi mahtava. (Joskus kun opiskelusta tulee päänsärky, olisi kiva kuunnella materiaaleja kun ei enää pysty itse tuijottamaan näyttöä)”
- Fontin koon ja tyylin muuttaminen
- Värien kontrastin säätäminen
- Puhehaku, puheohjaus
- Käyttöliittymän tumma tila
- Painikkeiden suurentaminen

Benchmark: <https://www.panadol.com/fi-fi/>
(katsottu 24.3.2023)

- Huomiota värien kontrasteihin
- Yleistä selkiytystä
  - Palvelupolkuun
  - Valikkorakenteeseen
- Isompaa fonttia
- Isommat painikkeet
- Käytettävyys näytönlukijalta vielä paremmaksi
- Haku helpommaksi näkövammaisille
- Ääniohjeistus
- Selkokielen käyttöliittymä, haku ja ohjeet
- Vähemmän tekstiä
- Vähemmistökieliä käyttöliittymiin
- Aineistoihin selkeämmin esiin, jos ovat tarjolla useassa muodossa, esim. e-kirja, äänikirja, painettu kirja

- Kuvailutulkatut kuvat
- Alt-tekstit visuaalisiin aineistoihin
- Äänikirjat, myös opiskelijoille!
- Podcastit
- Celia-aineistot laajemmiksi
- E-kirjat
- Selkokielliset aineistot
- Koskettelukirjat, pistekirjoitetut kirjat

”Esteettömyys on mielestäni myös tiedon tekemistä saatavaksi (kaikille). Tätä pitäisi miettiä e-kirjojen hankinnassa ja rajaamisessa tietyille ”organisaatiolle” eikä käyttäjäryhmille. E-aineistojen politiikkaa pitäisi miettiä tästä näkökulmasta, avaamalla aineistoja tai hankkimalla myös paperiversio olennaisista kirjoista. Jopa tällainen lukukappale kirjastossa olisi nopeampi ratkaisu kuin e-kirjan lukeminen paikan päällä. Finnassa voitaisiin tutkia mm. kyselyin organisaatioissa, lisäävätkö e-aineistot oikeasti saavutettavuutta?”

- EU:n saavutettavuusdirektiivi ohjaa
- Osa käyttäjistä toivoo että palautteen voisi osoittaa suoraan viranomaiselle, ei palveluntarjoajalle
- Palveluiden parantaminen, esim. opetusta Finnan käyttöön näkövammaisille, tai niille joilla näkö heikkenemässä
- Lapsille ja nuorille suunnattu sivu, joka innostaa
- Senioreille selkeä ja helppokäyttöisempi versio

FINNA

Monikielisyys

Lisää kieliä toivottiin

- käyttöliittymiin
- viestintään
- palveluihin
- aineistoihin

Esiin nousseita kieliä

- ruotsi, englantia, saame (Pohjois, kolta, inarin)
- arabia, espanja, italia, kreikka, kurdi, latina, kiina, persia, ranska, saksa, somali, ukraina, unkari, venäjä, viro
- karjala, romani (Kalo Suomi/kaalengo tšimb), jiddiš, tataari
- lyydi, vepsä, inkeroinen, vatja, liivi, kveeni, meänkieli, älvdalska, itägrönlanti (tunumiisut), pohjoisgrönlanti (inuktun), friisin kielet, limburgi, ripuriska, romanikielet
- Suomen viittomakieli
- selkokieli
  - selkokielisyyttä sekä käyttöliittymään että aineistoihin
  - selkokieliset ohjeet selkokielisen aineiston löytämiseksi

- Tiedon äärelle pääseminen omalla kielellä tärkeää
- Lisää pistekirjoitettuja aineistoja saataville
- Kotimaisiin elokuviin enemmän englanninkielisiä tekstityksiä, myös suomi tekstityskieleksi kotimaisiinkin
- Automaattinen tekoälyavusteinen käännöstoiminto hakuun ja käyttöliittymään
- Yhteentoimivuus muiden vastaavien eurooppalaisten palveluiden kanssa
- Fennican ja Violan auktoriteettivalvonta takaisin, tekee monikielisyydestä mielekästä myös tiedonhaussa

FINNA

Vähemmistöt

Vähemmistöt mukaan aineistojen valintaan ja monikelisyyden kehittämiseen

”..usein me akateemisessa maailmassa toimivat kuvittelemme tietävämmä hyvin, mitä erilaiset vähemmistöryhmät tarvitsevat. Toivoisin, että näiden asioiden kehittämisessä mentäisiin sellainen lähestymistapa edellä, että edellä mainitut eri ryhmät ja heidän kokemuksensa otettaisiin kehittämistyön lähtökohdaksi...”

Vastauksissa mainittuja vähemmistöryhmiä

- Saamelaiset, romanit, karjalaiset, tataarit, seksuaalivähemmistöt, vammaiset, uskonnolliset yhteisöt, maahanmuuttajat
- Eri yhteyksissä aliedustetut sukupuolet
  - esim. miehet kirjastojen käyttäjinä

- Huomioidaan vähemmistöjen juhlapäivät viestinnässä ja aineistojen esiin nostamisessa
- Vähemmistöryhmiä koskevia aineistoja voisi tuoda saataville paikoissa ja alueilla, joissa ne on sensuroitu
- Vähemmistöjä koskevan tutkimuksen lisääminen tarjoamalla aineistoja opiskelijoille aiheeksi
- Vähemmistöryhmien itsensä tuottamat aineistot (tutkimukset, kirjat, artikkelit, taide ja kulttuuri jne.) paremmin esiin
- Lisää vähemmistöjä ja vähemmistöjä yhdistäviä maantieteellisiä alueita koskevaa aineistoa, esim. Itä-Karjalaa (Ruotsin/Suomen sekä Novgorodin ja Venäjän alueet) koskevaa aineistoa

Aineiston eettinen käyttö

Aineiston käyttöön voi liittyä juridisia rajoituksia (kuten tekijänoikeus), mutta myös eettisiä näkökohtia, jotka on syytä huomioida aineistoja käytettäessä.

Eettinen käyttö tarkoittaa eri asioita eri yhteyksissä:

- Kulttuuriperinnön yhteydessä esim. alkuperäiskansojen moraalinen oikeus määritellä, millaisessa yhteydessä ja miten kyseistä kulttuuria koskevaa aineistoa saa käyttää
- Tieteellisessä yhteydessä esim. toisen tekemän tutkimuksen eettinen käyttö, lähteisiin viittaaminen tai tutkimuksen lähdeaineiston eettinen käsittely

Finnan käyttäjät toivoivat yhteistyötä vähemmistöjä edustavien tahojen kanssa eettisen käytön ohjeistamisessa:

- Aineistosivuille
  - Selkeä merkintä, jos kyseisen aineiston käyttöön liittyy eettisiä rajoituksia
  - Maininta vanhoihin aineistoihin, joissa kuvailu on oman aikansa tuote
    - *”...jonkinlainen erillismaininta sellaisen aineiston yhteydessä, jossa representoidaan mennyttä maailmaa tavalla, joka ei enää ole kestävä ja/tai josta aika, asenteet ja päivittynyt tieto on ajanut jo ohitse.”*
  - Tulisi myös antaa käyttäjille perspektiiviä aineistojen tarkasteluun: miten nykysilmin katsottuna epäeettinen aineisto tulkittiin aikanaan.

- Selkokielelliset ohjeet eettisestä käytöstä
  - Visuaalinen ja selkeä 'ABC-pikaopas' ja syvällisempi niille, jotka haluavat lisätietoa
  - Ohjeet yksiselitteiset ja helposti löydettävät (ylänavigaatioon, etusivulle, aineistosivulle, myös linkki Katso käyttöehdot -valikossa)
  - “Näin viittaat aineistoon oikein” -ohje
    - Korkeakoulujen näkymiin myös yleisohjeet akateemisessa tutkimuksessa käytettävien aineistojen lainaamista koskien
    - Ohjeistus tekijänoikeuksista myös yleisten kirjastojen Finna-näkymiin
    - Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeet eettisen tutkimuksen teosta voisi linkittää Finnaa

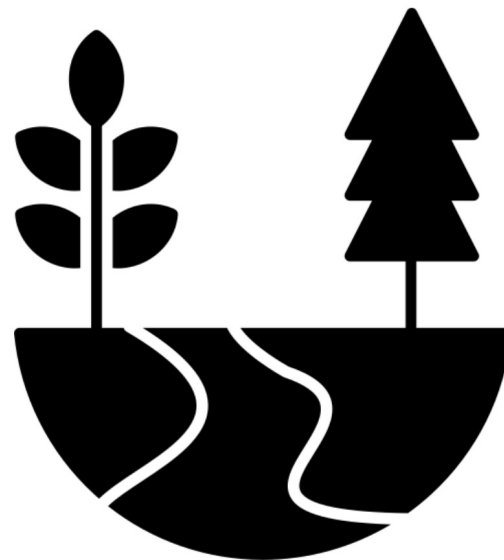
- Verkkotesti, jolla voi katsoa, kuinka hyvin tuntee aineistojen eettisen käytön periaatteita.
- Eettiset periaatteet käyttäjän hyväksyttäväksi ennen aineiston hakua tai käyttöä
- Käyttäjän profiilin perusteella kohdennettu eettinen opastus
- Käyttäjäpolku, joka opastaa palvelun käyttöön, ja eettiseen aineistojen hyödyntämiseen
  - Tarvitaan ohjeistus myös juridisen ja eettisen käyttörajoituksen erosta. Aineiston tarjoaja ei välttämättä voi rajoittaa tekijänoikeusvapaan aineiston käyttöä, vaan harkinta on käyttäjän vastuulla.
- Helppo yhteydenottotapa tahoon, jolta tarvittaessa voi tarkistaa käytön eettisyyden, jos ohjeista ei löydy vastausta.
- Esitys tai seminaari aineistojen eettisestä käytöstä
- Aineistojen eettisen käytön ohjeistuksen tulisi olla osana perusopetusta

- Saimme runsaasti kehitysideoita ja toiveita.
- Osa ideoista edellyttää toimenpiteitä Finnaan aineistoa tarjoavilta arkistoilta, kirjastoilta ja museoilta.
- Käyttäjät toivoivat läpinäkyvyyttä, selkeää viestintää ja olennaisimpiin asioihin keskittymistä.
- Erityisesti esteettömyyden kehittämistä pidettiin tärkeänä.
  - Käyttäjät nimesivät useita esteettömyystoiminnoista hyötyviä erityisryhmiä ja konkreettisia ehdotuksia toiminnoiksi.
- Myös monikielisyyteen ja vähemmistöihin liittyen nostettiin esiin lukuisia kielitoiveita ja vähemmistöryhmiä.
- Digitaalisen palvelun ilmastopäästöt oli monille uusi asia, joka toisaalta nähtiin tärkeänä ja kiinnostavana, toisaalta toissijaisena Finnan ydintoimintaan, eli tiedon avoimeen ja luotettavaan jakamiseen nähden.
- Aineistojen eettinen käyttö ymmärrettiin laajasti, kattaen niin vähemmistöjen oikeudet, tutkimusetiikan kuin tekijänoikeudetkin.
- Vastaajat pitivät tärkeänä, että kehittämiseen voivat osallistua jo suunnitteluvaiheessa ne ihmisryhmät, joita kehittäminen koskee, oli sitten kyse esteettömyystoiminnoista, monikielisyydestä, vähemmistöistä tai aineistojen eettisestä käytöstä.

Eklund, Susanna 2023: *Mitä käyttäjät toivovat Finnan kestävyys- ja vastuullisuustyöltä? Finnan käyttäjäkyselyn 2023 avovastausten tuloksia.* (Saatavilla: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20231024141131>)

Eklund, Susanna 2023: *Tietoisku: Tilannekatsaus kestävyys- ja vastuullisuustyöhön Finnassa* (Saatavilla: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023071490643>)

Jacksen, Saga, Isotalo, Julia ja Kirichenko, Svetlana 2023: *Finnan käyttäjäkysely 2023, kvantitatiiviset vastaukset* (Saatavilla: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023062760511>)

FINNA

Mitä seuraavaksi?

- Konkreettisia toimenpiteitä edistetään osana Finnan normaalia kehittämistyötä yhteistyössä Finna-organisaatioiden kanssa
  - Mm. saavutettavuus kriteerinä kaikessa kehittämisessä
- Työn alla parhaillaan
  - Pohjois-saame käyttöliittymäkieleksi
  - Vastuullisuudesta Finnassa kertova sisältösivu Finna.fi-näkymään
  - Aineistojen eettisen käytön ohjeistaminen käyttäjille
    - Ohje Finna.fi-ohjeisiin
    - Valmistelussa hanke kulttuurisesti sensitiivisten aineistojen merkintäsystemin käyttöönotosta

<https://greenpages.aalto.fi>

Aalto-yliopiston työkalu, joka analysoi

- verkkosivun käyttämän datamäärän
- mihin sivu energiaa kuluttaa
- miten siitä saisi vähemmän kuluttavan

Voi käyttää oman Finnanäkymän tutkimiseen.

Ota yhteyttä

finna-posti@helsinki.fi

Kansalliskirjasto

Kirjastoverkkopalvelut

#Finnafi

@finnapalvelu

@finnafi

@finna.fi

@finna-palvelut

@finnafi